

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Judith de Rijke
Titel	Isabelle Eberhardt, rekoefeningen
Jaar	2012
Uitvoering	De Appel / Judith de Rijke

Copyright (C) 2012 by Judith de Rijke

ISABELLE EBERHARDT

REKOEFFENINGEN

JUDITH DE RIJKE

Het stuk:

In 'Isabelle Eberhardt, rekoefeningen' gaan vier actrices opzoek naar Isabelle Eberhardt. Door werk van haar te lezen, haar te bediscussiëren en in haar sporen te treden, zal het viertal proberen contour te geven aan deze vrouw en haar tijd.

Aanvang:

Op een tribune en een platenspeler na zien we een lege ruimte. Terwijl het publiek binnenkomt wordt deze ruimte door de actrices ingericht; een kledingrek met kledingstukken, stoelen, microfoons met statief, diaprojectoren, stapels papier, boeken, een naaimachine op een tafel, ladders, alles wordt naar binnen gedragen. Uit de platenspeler klinkt muziek.

Note:

Gedurende de voorstelling zal op de naaimachine iets worden genaaid dat resulteert in een eindbeeld.

De tekst bevat verschillende hoofdstukken (proloog, de geboorte, intermezzo, etcetera). Deze titels zullen door de acteurs worden voorgelezen dan wel in de ruimte worden geprojecteerd.

proloog

a, b, c, d *tot publiek*

Welkom.

c Welkom!

b Bij Isabelle...

c Eberhardt, ja.

a, b, c, d In 'Isabelle Eberhardt' gaan vier actrices opzoek naar...

c ...Isabelle Eberhardt! Wij, ja.

a, b, c, d Wij vragen ons af, wie was zij? Wat schreef zij?

c Rekoefeningen... Wij, zij... Zij... was:

b 'Een Zwitserse - Russische ontdekkingsreiziger. En schrijfster.'

a, b, c, d Die een avontuurlijk leven in Noord-Afrika heeft geleid.

c Als vrouw? Alleen? Verkleed als man?! In de woestijn?

a Wij zullen proberen contour aan haar te geven.

a, b, c, d En aan het fin de siècle. Haar tijd.

b Woestijn... Is een gebied met minder dan 200 milimeter neerslag.

Per jaar.

Met relatief weinig fauna.

c Rotswoestijnen, grindwoestijnen, zandwoestijnen, leem- of zoutwoestijnen.

Veelal wordt gedacht: de grond van woestijnen is onvruchtbaar.

Maar dit is vaak helemaal niet het geval!

Subtropische woestijnen, regenschaduw woestijnen, continentale woestijnen,

periglaciale woestijnen - zoals bijvoorbeeld... de poolwoestijn!

a Men spreekt wel van een roepende in de woestijn als iemand zijn mening verkondigt zonder gehoord te worden.

a, b, c, d Héééééé! Daaaar!

a Stil!

b ‘Zij vertegenwoordigde wat mij het meest in de wereld aantrekt: een rebel.

Iemand ontmoeten die echt zichzelf is,
die geen enkel vooroordeel koestert,
die volstrekt niets onderworpen heeft,
die zonder stereotypen leeft,
en die net zo bevrijd van alles
door het leven gaat als een vogel
in de lucht... ‘

c Poe-poe.

b Dat schrijft, op 2 april 1905 Lyautey.

Vriend van Isabelle.

c Lyautey?! Vriend van ónze Isabelle?

b De generaal die vanuit Aïn-Sefra de ‘pacificatie’ van de streek ten zuiden van ‘de Oran’ begon. In opdracht van de Fransen.

De verovering van Marokko. Vanuit Algerije.

c *scandeert met geheven vuist*

Adieu vieille Europe!

Que le diable t’emporte.

Adieu vieux pays!

Pour le ciel si brûlant de l’Algérie.

Adieu souvenir, notre vie va finir!

Il nous faut du soleil, de l’espace

Pour redorer nos carcasses!

l'Algérie c'est la France!

l'Algérie c'est la France!

b Zwijg!

a *wijst naar enkele boeken Haar oeuvre. Kijk.*

b Het oeuvre van Isabelle?

c 'Dans l'ombre chaude de L'islam'...

'Notes de route'...

'Contes et paysages'.

En nu?

De rolverdeling. Wij.

a Wij...

B, Isabella Chapelle.

C, Marguerite de Brauw.

D, Nadia Amin.

En ik, Judith Linssen, Juudje, uw Juudje, A.

D spuwt op de grond.

Que'est-ce que tu fais la Nadia?

a Goed goed, bien... Musika!

Er klinkt een kort Russisch muziekfragment. Een van de actrices zet een bontmuts op en propt een kussen onder haar trui.

1 de geboorte

b Op twee december 1872 arriveerde een kleine Russische vrouw met donkere ogen - Mme de Moerder - samen met haar kinderen en een gouverneur op het station van Genève.

Zij was waarschijnlijk knap...

Ze leed aan een zenuwkwaal, en was - door haar afkomst en huwelijk - verwant aan de kleine Russische aristocratie.

Aangezien haar veel oudere echtgenoot - hij vijfenzestig, zij twintig - die ze meer dan anderhalf jaar daarvoor in Rusland had achtergelaten, aangezien hij generaal en raadsman was van de tsaar, was het merkwaardig dat zij rondreisde met -

a, b, c Trofimovski...

Ze knikken naar D die net een baard opplakt.

c Een anarchist!

b Hij, Trofimovski, was atletisch gebouwd, had een krachtige neus, blauwe ogen, een zware baard en een opvliegend karakter.

c En hij was toegewijd aan de omverwerping van de Russische autocratie.

b Mme de Moerder, Nathalia, die naar haar eigen idee ook avontuurlijke en onafhankelijke trekken bezat, gaf aan haar eigen drang tot onafhankelijkheid uiting door paard te rijden. Tot Alexander Nikolajevitsj Trofimovski als gouverneur aantrad. Dan ontvlucht Nathalia, samen met haar kinderen en Trofimovski,

Rusland.

De bestemming...?

b, c, d Het meer van Genève, Lac Léman... Verzamelplaats van Ballingen!

Visioen van vrijheid!

c *steekt vinger op* Wacht.

b Zwijgen jij!

d

In de bedroefde steppe van het leven,
welt op drie plaatsen een geheime bron:
De bron der jeugd, door overmoed gedreven,
kolkend en bruisend, fonkelt in de zon.
Kastalia, de bron der poëten,
stilt met haar stroom der bannelingen smart.
De laatste, koele bron van het vergeten,
lenigt het zoetst het branden van het hart.

Van?

a, b, c Poesjkin!

d Groots dichter uit...

a, b, c Rusland!

b *hervat* Op 23 april 1873 sterft dan de generaal aan een beroerte.

c ...arme.

b Toch geven Trofimovski en Nathalia ook dan niet toe dat ze een paar zijn.

c Mais pourquoi?

b De oudere kinderen hebben een vette hekel aan Trofimovski.

Maar op een dag zullen zij... les pauvres, het verloren paradijs - La Russie! - heroveren.

stukje krimi

b Il dort?

a Oui, il dort...

b Donne-moi le poison.

c Een vis?

a Het gif!

Pourquoi?

Assassinat?!

c Moord...?

b Vive la liberté! No more exilés!

hervat het verhaal

Op achtendertig jarige leeftijd raakt Nathalia, Mme de Moerder, wéér zwanger...

a, c, d Nee!

b Ja... Zonder dat er een vader is om het kind te erkennen. En te beschermen.

In emotionele verwarring reist ze dan naar Sint Petersburg. Ze wil de hulp van haar ouders inroepen. Maar... denkt zij, Nathalia, dat zij, als weduwe van een oorlogsheld, toestemming van de tsaar zal krijgen om opnieuw te trouwen?

Ze wordt op de trein terug naar Zwitserland gezet en moet hierover altijd zwijgen.

a, b, c, d Kshhht. Weg jij!

b Op 17 februari 1877, vier jaar na de dood van de generaal, wordt dan het kindje,

het buitenechtelijk meisje geboren...

Isabelle, fille naturelle.

Zij wordt bij de burgerlijke stand ingeschreven als, Isabelle Wilhelmine Marie Eberhardt. Dochter van Nathalia, Charlotte, Dorothee Eberhardt.

c rent toe op het publiek

Hier klopt werkelijk helemaal niks van!

Toen ze naar Genève gingen waren ze juist sámen, Nathalia en generaal Pavel.

Later pas, toen hij terug móest, en dood ging, zo eenzaam - werden Trofimovski en Nathalia een paar!

Met een stuk tape wordt C de mond dichtgeplakt. A tekent met een paar halen de contouren van een kindje op een wand en plaatst er een vraagteken naast.

b Pauvre, pauvre Isabelle...

Geen vader dus, een vraag,
bovenaan haar geboortedossier,
een zoektocht, naar het wie, en waarom,
voor altijd.

*muziekfragment, kort, afgebroken
stilte*

intermezzo (1)

d Ik zoek je...

al weet ik niet waar ik je achter heb gelaten.

Of wanneer het precies was...

dat maakt het moeilijk, je te vinden.

Ik doe mijn ogen dicht, en denk...

aan het hoge gras,

waarin we speelden dat we tijgers waren...

waarin we speelden dat we altijd samen,

waarin we speelden dat we, jij en ik,

galopperend op kamelen door een snikhete woestijn.

Maar net, wanneer ik denk, ik heb je,

blijk ik te graaien in de aarde, droog,

op de plek, daar waar ik, zonder het te weten,

in slaap gevallen was.

Ik doe mijn ogen dicht, opnieuw,

en zie je zwieren op een schommel,

waarbij je roept, dat je de wolken aan wilt raken.

En je gaat hoog, zo hoog, nog hoger,

dat ik angstig voor jouw val,

zeg dat je daarmee op moet houden.

Je lacht.

Shhh...

Je hoofd op mijn schouder,
je bent in slaap gevallen,
snurkend,
terwijl je net nog, druk aan het praten was.
Over kikkers. Over water.
Over kikkerbokkensprongen... over.
Ik voel je adem, terwijl je buik gaat, op en neer,
je mond schuin, een beetje open,
in het hoekje zit wat spuug,
jij bellenblazer van weleer,
je wangen, rood, glimmend en warm,
ik moet aan appels denken.

Wanneer is het moment gekomen dat jij,
mijn lieve, kleine kaalkop,
dat jij te groot, te zwaar, te vaak,
boomstammen bent gaan dragen.
Wanneer schoor jij je haar eraf.
Op welke dag was het precies
dat jij wraak in koeienletters
op je voorhoofd bent gaan dragen.

Waar heb je je verstopt? Meisje...

Rokketokketok, waar ben je?
Rokketokketok.

Ik tuur, mijn voeten in het zand, tussendoor zonnepleetjes,
ik zie de kronkelende weg,
en zwaai naar je.

2 de jeugd - villa neuve

D scheert haar haar eraf. Een van de anderen sleept cactussen op. A neemt plaats achter haar naaimachine.

a *naaiend, tot publiek*

Als Isabelle twee jaar oud is verhuist het gezin van Genève naar het platteland. Trofimovski is teleurgesteld in de Russische revolutionairen en besluit daarom een eigen tuintje te beginnen... Daartoe koopt hij een landhuis met twee hectare verwilderde grond. Hij noemt het Villa Neuve.

Trofimovski kleedt Isabelle als een jongen en knipt haar haren. Zo wordt ze - à la Bakoenin- op een leven van de geest, alsook op een leven van de arbeid voorbereid.

d In 1902 schrijft Isabelle:

c ‘Ik was al een nomade
toen ik een jong meisje was,
toen ik zat te dagdromen
terwijl ik staarde
naar de verleidelijke witte weg
die in feller zonlicht,
zo dacht ik,
naar het heerlijke onbekende voerde.’

D geeft C een slag in het gezicht.

a Uit angst voor invloed van buiten houdt Trofimovski de kinderen in de villa gevangen. Nicolas en Nathalie, de oudste twee, doen pogingen om te ontsnappen.

C beent weg.

a De buren, in die tijd, over Isabelle:

b ‘Ze danst rond als een wild diertje.

Ongetemd en ongeremd doet ze van de ochtend tot de avond waar ze zin in heeft.’

C maakt korte bewegingserupties.

a Isabelle en Augustin bedenken het woord

Vava waarmee ze het woord papa - omwille van Trofimovski - zorgvuldig trachten te vermijden.

Vladimir, die net als Vava bezeten is van Cacteeën, is ziekelijk en nerveus.

Hij zal op jonge leeftijd zelfmoord plegen.

D plakt het woord CACTOFIEL op het voorhoofd van C (in de loop van de voorstelling zal C verschillende attributen ten behoeve van een uit te voeren zelfmoord opslepen). A, D en C dansen gezamenlijk als ‘wilde diertjes’.

b Arrêtez!

a *stopt met dansen*

Mais... Qui êtes-vous?

b Je suis la sœur aînée d’Isabelle.

a, c, d Nathalie?!

d De grote zus van Isabelle... Zij beweert:

b *knoopt haar blouse los*

Dat ik dagelijks ben blootgesteld!

Aan schandelijke en obscene voorstellen.

Van hém! *wijst naar D, Trofimovski*

a, c, d Nee.

b Hij wilde mij dwingen tot -

Hij is daarbij zelfs zover gegaan dat,
dat hij heeft getracht -

a, c, d Vertel! Vertel!

b Putain! Hij trok de kleren van mijn lijf -

In mijn kamer, ma chambre, où je me couche, habituellement.
Mais maintenant!-

a, c, d Reste la!

c *als Isabelle*

Ook Augustin, mijn lieveling, mijn broer,
le seule homme que j'adore...

ook hij onderneemt regelmatig pogingen
om aan de villa, en bijna - zo lijkt 't soms - aan het leven zelf te
ontsnappen...

Mme Mallet, onze buurvrouw, zal later aan de politie vertellen:

a *als Mme Mallet*

‘Dat de kinderrrr, wel goed te eten kregen, maar dat... Mme de
Moerder, Nathalia, niet houdt van haar kinderrrr.’

d *scandeert als Trofimovski*

De cactus is een kunstenaar in overleven.

Hij is een sap bevattende plant.

Hij is in staat zeer veel water,

en in zijn plantenlichaam,

en in zijn wortels op te nemen.

De meeste cactussen komen uit Noord-, Midden- en Zuid-Amerika.

Zij leven in woestijnen, half woestijnen, steppen, hooggelegen
berghellingen
en vochtige oerwouden.

Als epifyt leven zij in in tropische regenwouden.

Op de achterwand of vloer wordt door B geschreven:

Epifyt = een organisme dat op planten groeit zonder daaraan
voedsel te onttrekken.

Parasiet = levensvorm die ten koste van een ander organisme zich
in stand houdt en vermenigvuldigt.

a, b, c *terwijl allen zich omkleden tot de jonge Isabella, in vier
identieke pakjes*

‘Wij, I-sa-belllll-le, nu elf en een half jaarrrrrrr,

blijven achter in Villa Neuve. Met een vader, kerel die zegt:

d Dat ik níet je vader ben!

b Met een vader, griezel die...

d Doswidanja!

b Die ‘doswidanja’...zegt.

a En totaal van de werkelijkheid is afgesneden!

c Vergeet niet zijn losse handen.

d Hier, hupsakee!

slaat C

b Hij zelf is op jonge leeftijd naar het seminarie gegaan en daar
met tuchtiging groot gebracht.

c Is dat een feit?

b Geen idee.

*D, als Trofimovski, wordt nu door B met een zweep geslagen; een
kruising tussen een clowns-act en een dierennummer. A naait op haar
naaimachine. D gluurt naar C die nog niet helemaal haar ‘Isabelle-*

kostuum' aangetrokken heeft. B kijkt mee met het publiek en vertaalt.

c *als Isabelle Vava?*

d Je ne suis pas ton papa.

b Ik ben je papa niet.

c Maar Vava -

b Maar papa...

d Kom, laat me je vertellen over Odessa.

Over de Kaukasische en Kalmukkensteppen,

tussen Armenië en Cherson,

mijn geboorteplaats, mijn land...

mijn, kom -

graait naar haar

c Maar Vava...

b Maar -

d Over de kale, bergvlakten,

vaderland,

van miljoenen nomadische Islamitische Tartaren, die met zwaarden

-

c Vertel, vertel, Vava. Maar -

d Over de afstammelingen van de Mongoolse horden van Dzjenghis

Khan...

trekt haar naar zich toe

c Maar niet op schoot, toch, Vava -

Vava, Vava

b Papa?

d Een zoon hoort -

c Een zoon?

d Een kind hoort -

c Een kind?

tilt haar borsten op

d *legt haar grotesk over de knie en slaat*

Voilà! Voilà! C'est pour toi!

b Hier! Hier! Dit is voor jou.

c Arrête, papa!

b Ophouden papa.

d Et encore, et encore. Tu as compris?!

C'est qui l'homme Magnifique?

b Heb je 't begrepen?! Wie is de mooiste?

c C'est toi Vava!

d Merci.

b Bedankt

a Genoeg. Stop hiermee.

Het is smerig.

b Inderdaad!

stift verwoed, hoerig haar lippen

a, c, d Nathalie?!

b Hij heeft mijn papa, generaal Pavel Karlovitsj De Moerder,
vermoord!

Hij heeft, in mijn onderbroek rondgedoold,

hij heeft mij, mijn thuis, mijn land, La Russe! ontnomen, hij, hij

heeft mij, waar en wanneer hij wilde, gegrepen, hij heeft zich een
weg dwars door mijn ziel geboord, hij -

c *als Isabelle*

Où est mon papa?!

a Mme Guillermet, de buurvrouw, zegt het ook.

Kort na Nathalies vertrek zou hij,

Trofimovski, hebben gezegd: als je dit huis verlaat, en je komt als een hond bedelen - comme une chien! - ik zal je nog geen bot toewerpen!

b ...vieze, vuige baardaap, en cacteeën kweker!

c Qui est mon papa?

a *vertaalt* Wie is mijn papa.

b *wijst naar D* Hij. Hij.

d Taisez-vous! Doswidanja!

L'homme magnifique, l'homme magnétique, c'est moi!

c Papa?!

Korte 'erotische' worsteling die ook iets van een acrobatiek-nummer heeft, tussen C en D.

intermezzo (2)

a In de nachtelijke stilte van een sombere grote zaal... - een bevlekte vloer waaruit een weeë geur opstijgt, de geur van menselijke ingewanden, gestold bloed en medicijnen - liggen twee lijken. Vlakbij een naakte muur ligt een man, in de tegenovergestelde hoek ligt een vrouw... En daar, dichtbij hen, vechtend tegen duistere krachten staat een bewaker... Als hij kijkt naar de verstijfde vrouw wordt zijn vlees opgejaagd door een verschrikkelijk verlangen... Dan - hij voelt een rilling, lang en diep - gebruikt hij haar met al zijn kracht.

En zij, ver weg, ongevoelig voor de vurige strelingen van de man die haar bezit, blijft uitgestrekt liggen, met haar hoofd naar het plafond, verdronken in vage schaduwen.

stilte

b, c, d *bezwerend*

‘Ik, Isabelle schrijf omdat ik houd van het proces van literaire creatie; ik schrijf zoals ik liefheb, waarschijnlijk omdat het mijn bestemming is.

En het is mijn enige troost.’

3 identiteit

De actrices zetten een paar wankele passen.

c *hervat*

Augustin en ik, wij worden tweetalig, in het Frans en Russisch, door Trofimovski opgevoed. Als we vijftien-zestien zijn, kunnen we de Koran in het Arabisch lezen en klassiek Arabisch schrijven.

D hangt een bord om haar nek waar 'Augustin' op staat.

d, c *in beweging en taal simultaan*

Ook leren wij Latijn, Duits, Arabisch, Italiaans, en zelfs een beetje Engels. We lezen Plato, Heraclitus, Rousseau, Voltaire, Tolstoj, Toergenjev, Zola en Paul Adam.

c We hebben een voorkeur voor schrijvers met een hart... Pierre Loti!

d Pierre Loti, je t'aime!

A schildert met grote halen in perspectief een weg op de achterwand.

c ...

'lieve Augustin, mijn broer,
wij waren alleen in die grote eeuwige stilte...
De complete sombere filosofie
van ons leven is daar,
op de grote wegen naar Frankrijk ontstaan...'
een lied

a, b, d

Papa waar ben je?
Ik denk dat ik 't weet,
dat jij 't bent,
die daar zit, 's ochtends,
aan het blauw met wit geblokte
tafelzeil-ontbijtkleed...
Maar als ik je vraag,
hé pap! hé pap! Ben jij 't?
Of je gewoon begroet.
Kijk jij als door een slang gebeten,
en negeert me, dagen achtereen...

d *hervat* Hoewel Isabelle had kunnen bevroeden dat Trofimovski haar vader was, heeft hij, Trofimovski, dat nooit toegegeven. Zo ontstaat...

a Waar kom je vandaan?

c *als Isabelle*

Als dochter van een Russische islamitische vader en een Russische christenmoeder ben ik geboren als islamitische, en ik ben nooit van godsdienst veranderd. Mijn vader is kort na mijn geboorte gestorven in Genève, en mijn moeder is daar blijven wonen met mijn bejaarde oudoom, die mij volledig als jongen heeft opgevoed.

a Waar kom je vandaan?

d Als dochter van een Russische islamitische vader en een Russische christenmoeder ben ik geboren als islamitische, en ik ben nooit van godsdienst veranderd. Mijn vader is kort na mijn geboorte gestorven in Genève, en mijn moeder is daar blijven wonen met mijn bejaarde oudoom, die mij volledig als jongen heeft opgevoed.

- a Waarom kom je, waar, kom je -
- b Als dochter van een vader, en ook een moeder,
ben ik geboren.
Ik ben nooit van godsdienst veranderd!

d *peinzend*

Haar antwoord ligt dicht bij de waarheid...

Vava behoort tot de Armeniërs die van Turks naar Russisch grondgebied waren getrokken. Cultureel gesproken staan de 'oriëntaalse' wereld en haar geschiedenis dan ook dichter bij Trofimovski's achtergronden dan Europa.

c *als Isabelle*

'Lieve Augustin, mijn broer,

wij waren alleen in die grote eeuwige stilte.

De complete sombere filosofie van ons leven is daar, op de grote wegen naar Frankrijk ontstaan...'

De actrices trekken over hun kleding een verzameling woestijnkieren aan, het biedt een tragikomische indruk.

- b Isabelles eigen verwarring over haar identiteit is meer dan slechts een fase. Ze had bij haar geboorte een achternaam gekregen die haar geen erkende sociale identiteit gaf. Ook haar gevoel dat haar sekse niet geheel vast stond, was al vroeg ontstaan. Bovendien bleef haar lichaam, toen ze tot jonge vrouw opgroeide, jongensachtig en slank.

a Kom. Kom. Mag ik even?

meet het lichaam van C

- d Door Trofimovski's verlangen, dat ze mannenkleding droeg, te vervullen, en dit tot haar eigen verlangen te maken, speelde ze haar

wens na om hem te behagen op zijn voorwaarden.

Maar de hoge, verborgen prijs die ze daarvoor moest betalen, is dat ze de toegang tot haar eigen ware zelf is kwijtgeraakt.

Stilte, ze denken na. C wordt door A uitgekleet en steeds hardhandiger gemeten.

d Vermomming was voor een deel dus waarschijnlijk een dwangmatig naspelen van een diep trauma uit de kindertijd. Dat de man van wie ze onbewust wist dat hij haar vader was, haar ware zelf niet wenste te erkennen.

In die nieuwe omhulling wordt ze als vrouw teruggebracht tot niets... En in dat niets, hervindt ze zichzelf.

c Au!

b Als woestijnvrouw?!

A begint het naakte lichaam van C in te zwachtelen.

d Ook ontdekt ze zo de vrijheid die dan alleen mannen hebben; ze kan vrij de wereld inkijken.

c Au! Au!

b En woeste seks hebben!

A duwt C van zich af. Een soort kruisverhoor vindt plaats.

a Wie ben je?

c Nicolas Podolinsky, Russische zeeman. Pseudoniem voor Isabelle.

b Onder deze naam verschijnt haar eerste publicatie 'Infernalia'.

d Later, onder die naam verschijnt 'Vision du Moghreb' en 'Les Oulémas'.

Ze beschrijft bijzonder knap de moslimwereld, zonder er ooit te zijn geweest!

a Wie ben je?

d Mahmoud Saadi.

a Mahmoud Saadi...? Waarom die naam?

d Mahmoud is een vorm van Mohammed en betekent 'gekozen door God'. Saadi verwijst naar noodlot.

b Kijk, negentiende-eeuwse auteurs namen vaak een schuilnaam aan, om hun familie niet te kwetsen. Ook werd, vanzelfsprekend, gedacht dat mannennamen -

d En wie ben jij?

b Meriem, de Arabische vorm van Isabelles derde naam Marie.

d Geeft deze diversiteit aan namen ook niet een beetje aan dat Isabelle haar verwarde gesteldheid begint te cultiveren?

b Wat vraag je?

a, d Wie ben je?

b Nadia. Ik schrijf met officier Eugène Letord, een jonge officier in Algerije die wil corresponderen met een jong Europees meisje en daartoe een oproep in de krant heeft gedaan.

a, d Wat hebben jullie aan.

a, b, c, d Mannenkleren.

a, d Trekt dat een bepaald slag kerels aan?

a, b, c, d Mannenkleding draagt comfortabel; je kunt er beter in paardrijden.

a, d Rijden jullie graag paard.

a, b, c, d Ja.

a Waarom draag je juist deze kleren; niets is de juiste maat. Is het Bedoeïenenkleding?

a, b, c, d We worden gefotografeerd.

nemen behagende poses aan

d Is het waar dat Arabieren, als ze je grijpen, vaak achterlangs naar binnen gaan?

Er worden licht pornografische ‘woestijnfoto’s’ gemaakt. Dan laten de actrices deze behaagzieke houding abrupt vallen.

c ‘Lieve Augustin, mijn broer...

Ik fantaseerde van kinds af aan,
vanachter het tuinhek over elders,
maar altijd, als ik het me voorstelde,
gingen wij samen, jij, ik.’

Waar ben je?

b Hij is bedwelmd, je broer, hij kan niet praten.

d Hij is naakt, en ligt in hoerenarmen.

Je favoriet ja! Hij droomt, net als jij, van ver.

b Maar hij heeft zich vast- ingezogen, aan...

De zelfkant.

a Er is geld weg! Er is gestolen!

d Augustin, jouw lieveling. Steelt uit de villa om zijn verslavingen te kunnen betalen.

c Verslaafd... hij? Waaraan?

b *wijst naar C, tot publiek*

Aan haar...

En zij ook aan hem...

Maar -

c Ik denk dat er niemand is, waar ik zo van hou.

Die zo aan een huis, een thuis raakt.

De enige die ik met heel mijn gepassioneerde ziel bemin, hij...

Augustin!

d Maar meer nog dan aan haar is hij verslaafd aan...

b Opium. Hasjiesj.

d En prostituees...

b Drank, drugs, komen, gaan.

a Als jij iets met het leven wil, zul je op eigen benen moeten staan.

S'il te plaît!

Is er een schaar? Geef haar een schaar!

b Hij meldt zich aan bij het vreemdelingen-

legioen... Hij zal er uitkomen, maar later zal hij nog eens gaan.

c 'Lieve Augustin,

ik droomde van kinds af aan,

over elders, met jou,

nu droom ik, alleen ik, over een vertrek naar Noord-Afrika.'

a Zo is het wel genoeg, vind je niet?

d ... hij pleegt zelfmoord.

c Hij? Augustin?

d Hij zal zich verhangen...

Het wordt niets met hem.

Maar hij doet 't pas, als jij zelf al zestien jaar dood bent.

c Hè?!

b En zijn dochter ook.

c Krijgt hij een kind?!

d ...een meisje, ja.

*A steekt haar hoofd door de strop die door Vladimir is opgehangen,
ze houdt een bordje waar 'Augustin + kind' op staat in de lucht.*

a, b, c, d

Hoe mooi moet het zijn in Algiers te sterven,

daar, op de heuvel van Mustapha,
in het aangezicht van het groteske panorama,
dat zowel weelderig is als melancholiek
(...)

Hoe mooi moet het zijn daar te sterven,
zacht en langzaam in een zonnige herfst,
kijkend naar de eigen dood.

A springt en valt dood neer.

intermezzo (3)

d Als Isabelle 22 is schrijft ze:

Op een avond ging ik naar het theater in een grote stad. Ik ging niet om de voorstelling te zien, maar om naar het spektakel van de grote moderne tragikomedie te kijken. Ik observeerde er het publiek. Ik zag vrouwen, verontrustend, als heldere, kleurrijke vlekken tussen de luguber zwarte en neutrale kleuren van de pakken van de mannen...

Ik zag gezichten die teveel nadachten of waarop een grillige beestachtigheid stond afgedrukt. Ik zag grillige profielen, getormenteerde koppen waaruit ware schoonheid zich had teruggetrokken... Hun blik was koortsig of uit de toon, hard of onverschillig, vermoeid, of vol walging of verborgen pijn, en werd bijeengehouden door een respect voor het fatsoen...

a, b, c, d

Een samenleving zonder geloof, zonder ideaal en zonder vreugde is een paradoxaal monster.

Zij heeft zichzelf veroordeeld en zichzelf elke zingeving ontnomen.

Zij is een erbarmelijke bedelaar geworden die niet meer weet waar naartoe, of om wat dan ook nog te smeken of te hopen.

De beschaving, het grote bedrog van deze tijd, beloofde de mens om zijn genot te vermenigvuldigen.

In werkelijkheid triomfeert in plaats van dat alles...

Aiaaai. Aiaaaai.

d De pijn.

4 eerste keer algerije en dood

c scanderend

Ik, Isabelle,

ben vrij van sociale beperkingen van iedere aard!

Van conventies, algemeen aanvaarde denkbeelden en vooroordelen.

Ik heb genoeg van nieuwe theorieën,

die het bestaan van diepe en eenvoudige menselijke waarden
ontkennen.

Ik ben klaar om mijn toevlucht te zoeken,

in de enorme uitgestrektheid,

van de woestijn.

a Ze gaat. Naar?

b, c, d Bône, mei 1897... een Algerijnse kustplaats.

d Bône voor de Fransen. Annaba, de Algerijnse naam.

a Ze gaat met wie?

b, c, d Met haar moeder en Trofimovski.

b Maar hij - kshhht! kshhht! - gaat al snel terug naar Frankrijk.

b, c, d Ga!

c ...we vinden ruime kamers in het hart van de oude Arabische wijk...

Ik beweeg me niet, ik praat niet, ik studeer en schrijf.

b Deze 'rust' wordt mede bepaald door de gesteldheid van maman;

ze is ernstig ziek en Isabelle zorgt voor haar.

c Er zijn dingen in me die ik nog niet begrijp,
of die ik nog maar net begin te begrijpen...

Ik studeer echter uit alle macht en concentreer me op het
praktiseren van het stoïcijnse aforisme, ‘Ken u zelve.’

d ‘Er is geen God dan Allah, en Mohammed is zijn profeet.’

c Het lijkt erop dat mama en ik eindelijk onze schaduwen afwerpen.

a *maakt een dubbelzinnig seksueel gebaar*

Jaja...

c Ik vind spoedig vrienden onder de talrijke plaatselijke Arabische
studenten.

Met mijn lichaam hang ik op matten voor cafés waar ik geniet van
ongehaast horizontaal dagdromen en toevallige gesprekken.

In oktober echter bereikt ons het bericht...

dat er tyfus heerst in Oran. En dat Augustin, mijn broer, in het
ziekenhuis ligt. Augustin herstelt. Maar de schrik betekent de
genadeslag voor mama; haar treft een breuk in de aorta.

a, b, d Aaaai!

Het is doodstil.

a Is ze...? Net nu ze -

d *leest, citeert*

Terwijl ik naderbij kom, hoor ik stemmen in de stilte, geweeklaag
van vrouwen, lugubere kreten van rouw. Hoe kan ik de vreselijke
angst beschrijven die me plots overvalt...

‘Laat het niet haar zijn!’ Ik begin als een waanzinnige te rennen.

b Haar lichaam op het bed, ligt ze...

Ik licht de sluier op. Ik val op mijn knieën naast haar... Ze is
verstard in ijzige stijfheid.

a, b, c Ze is dood,
ze is dood,
ze is dood.

d Met welk recht heeft ze mij op de wereld gezet?! Waarom heeft
mijn moeder geslapen met -
Vava?! Nana?! Noun?!

b Een paar uur na de begrafenis komt hij aan, Vava. Wanneer ik
uitroep dat ik met haar, mama, dood wil, als ik schreeuw over
zelfmoord, overhandigt hij mij een revolver, en wijst naar een
balkon.

Ik besef dat ik vervloekt ben, vanaf de dag van mijn geboorte...
Ik beland in een onbeweeglijke stilte.

*Arabische klaagzang simultaan in het Arabisch, Russisch en
Nederlands*

a, b, c, d

Zie daar, ik ben dood,
mijn ziel heeft mijn lichaam verlaten,
men heeft de tranen van de laatste dag
over mij gehuild,
vier mannen hebben mij
op hun schouders genomen,
getuigend van hun geloof in God de Ene,
ze hebben me naar het kerkhof gedragen,
ze hebben het gebed
zonder teraardewerping gebeden,
het laatste gebed op de wereld,
ze hebben aarde op mij gegooit,

mijn vrienden zijn vertrokken
alsof ze mij nooit gekend hebben,
en ik bleef alleen in de duisternis
van het graf,
waar geen vreugde, geen pijn,
geen maan, geen zon is,
waar de blinde worm
mijn enig gezelschap is.

d Ik raak in een nieuwe gemoedsgesteldheid. Onderworpenheid.

In de naam van Allah

Hij is lief

Hij geeft

Hij vergeeft

Ik wissel de Europese moraal in voor onderwerping, noodlot,
aanvaarding.

A laat haar naaimachine ratelen.

a Ja. Ja! In maart 1899 breken er rellen uit.

Van moslimstudenten tegen de Franse overheid. Een onderstroom
van wrok tegen het koloniale bewind komt tot een uitbarsting!

D verdwaasd, krijgt een zwaard toegeworpen.

b Isabelle vindt naast spirituele troost binnen de islam nu ook de
vrijheid om naar de wapens te grijpen

D bekijkt het zwaard.

b Het gepaste antwoord van een moslim op een religieuze uitdaging
is vechten...

Tot de 'marteldood' er op volgt.

c Da's uitsluitend defensief bedoeld, toch?

d Mijn borst klopt, mijn hoofd duizelt...

Ik voel de dronkenschap van de veldslag, bloedig en primitief.

c Zoals 't geschreven staat in de Koran?

d Taah!

Taah!

D zwaait met haar zwaard.

b De hele nacht patrouilleren soldaten en politie door de straten, en hun stalen hakken galmen, op het plaveisel van de oude Moorse straten...

d *kreunend*

Taah!

Taah!

d *scandeert*

Ik ervaar de verterende wellust van stromend bloed, de wrede bruutheid van actie die triomfeert over het denken!

D kreunt heftig, komt ze klaar?

c Nou, nou.

b Jij moet weg. Weg hier! Ksssht!

De Franse overheid weet van jouw aanwezigheid. Dat je de kant kiest van die Algerijnen.

a Viezerik...

a, b, c Ga!

intermezzo (4) fin de siècle

a Het fin de siècle, Frans voor ‘eind van de eeuw,’ is een periode in de West-Europese cultuur die zich voordeed tussen circa 1890 en 1914. Hoewel het begrip in Frankrijk bedacht werd en voor een typisch Frans levensgevoel staat, wordt het doorgaans voor de hele Europese cultuur gebruikt. In het fin de siècle komen verschillende geestelijke stromingen samen. Zoals we kennen: het symbolisme, het decadentisme en het estheticisme.

De periode kenmerkte zich door tweeduidigheid; enerzijds was er het goede leven - voor sommigen! - dankzij de toegenomen welvaart. De Belle Epoque. Met het geloof in een toekomst die alleen maar beter kon worden dankzij de sterke ontwikkeling van techniek en wetenschap. Anderzijds was er de angst voor wat ging komen, de fascinatie voor verval en dood, de neiging tot decadentisme en Weltschmerz.

a, b, d Exponenten?! In Frankrijk.

c Joris-Karl Huysmans, Claude Debussy en Henri de Toulouse-Lautrec.

a, b, d In Oostenrijk?

c Herman Bahr, Gustav Mahler en Gustav Klimt.

a, b, d In Duitsland?

c Thomas Mann, Richard Strauss en Franz von Stuck.

a, b, d In Engeland?

c Onder andere Oscar Wilde en Aubrey Beardsley.

a, b, d In de Nederlandse literatuur?

c Louis Couperus, Karel van de Woestijne en Herman Teirlinck.

a, b, d De Russische schrijver?

c Anton Tsjechov!

a, b, d En de Noorse naturalistische toneel-
auteur...?

c Henrik Ibsen!

a, b, d Behoren daar ook toe! Daarnaast moet zeker ook de invloed
van...?

c Friedrich Nietzsche!

a, c, d De filosoof, worden genoemd!

5 terug in genève en dood

a Isabelle over haar broer, de Cactofiel, Vladimir:

b Twee weken na mama's dood wordt hij, Volodja, opgeroepen door het bureau waar verblijfsvergunningen worden afgegeven.

Daar aangekomen wordt hij opgewacht door onze oudste broer die eerder naar Rusland vluchtte. En die nu op de erfenis jaagt.

c *als Vladimir*

Hij wil mij ontvoeren! Samen met de Russische consul. En een Poolse graaf.

a *slaand op een trommel*

'Kom hierrrrr! Je bent van mij!'

c 'De klok slaat twaalf en ik weet, dat als ik dan niet onmiddellijk eet.'

b ...Vladimir is bezig aan zijn laatste etappe om krankzinnig te geraken.

Later, thuis, horen de burenen hem snikken. En - wat ze nog enger vinden - luid Russische gezangen aanheffen.

C gaat met de gasoven in de weer, ze zingt Russische liederen. We horen een knal. Klodders rode klei slingeren uit de oven de ruimte in.

Iemand schrijft: DE CACTOFIEL IS DOOD

d *als Trofimovski*

Vladimir, na de dood van je moeder, was ik geschokt, maar nu ik jou, haar zoon, heb verloren, ben ik een gebroken man...

Ook heb ik slokdarmkanker gekregen.

steekt een sigaret op

b Tegen het nieuwe jaar, het laatste van de eeuw, zit Trofimovski's keel zo vol gezwollen, dat hij nauwelijks nog kan praten. Of eten. Hij slikt chloraal om de pijn te stillen.

d *mompelt (onderstaande tekst wordt tevens door B geschreven op de achterwand)*

Hoe om te gaan met cacteeën...?

Opvallend zijn de stekels, de doorns.

Het zijn in de evolutie omgevormde bladeren...

Ze beschermen de cactus tegen aanvreten door dieren, nachtelijke kou en felle zon.

Tevens dienen de doorns voor afkoeling, dauwabsorptie, afvoer van neerslag en verspreiding van zijscheuten via de vacht van langslopende dieren.

a *als Mme Guillermet, buurvrouw*

Het Russisch beest lijdt nu onder aanhoudende hallucinaties... alsof er dreigende monsters in zijn delirium rondspoken, die hij, bleek van gelaat, met zijn hand placht te verdrijven...

d *als Trofimovski, met zijn laatste kracht*

l'Homme magnétique, c'est moi!

a Hij sterft... Wacht!

D wacht met doodgaan. C bidt alvast de klaagzang 'Zie daar, ik ben dood' in het Russisch. De anderen praten er dwars doorheen.

a Er wordt beweert dat zij, Isabelle, hem heeft vergiftigd met een waanzinnige dosis chlooraal!

b Maar Isabelle Eberhardt was helemaal niet daar.

a Assassinat!

D slaat A en sterft.

a ASSASSINAAAAAT!

laatste zinnen van de klaagzang

6 woestijnverlangen, seks en achterklap

c als Isabelle

Ik verlang naar zon, de zuiverende hitte.

In alle vezels van mijn lichaam voel ik de vreugde van het bestaan.

Alle schaduwen lossen op,

alsof ik van een ziekbed opsta,

na een lange nacht van zware slaap

vol benauwde ijldromen,

op een stralende ochtend.

a, b, c, d

Oh Afrikaans landschap,

met je wazige verten,

alles ruimte en leegte,

onder een verpletterend licht!

Met je maagdelijke oneindigheid!

Zo natuurlijk als de dood en absoluut als Allah!

c Ik wil naar Ouargla, de plek waar je,

als je er door gaat,

bent op onbeschreven land...

waar niets nog in kaart is gebracht.

b We keren terug naar Noord-Afrika!

A, B, en C willen in een soort extatisch gezang uitbarsten.

d Hoho, er wordt hier iets overgeslagen.

a, b, c Wat?

d Ze moet terug.

De villa raakt maar niet verkocht, de erfenis komt maar niet vrij, en ondertussen stijgen de kosten ten bate van de in dienst genomen advocaten.

c En dan de seks...

b Hoezo. Seks.

c Overgeslagen... Net als de kef.

b Hoezo. Kef.

d Hasjiesj, 'de smaken van het animale bestaan'.

Daar hebben we ook niets over gezegd.

b Wat valt er over te zeggen?

c Er wordt wel beweerd dat ze onverzadigbaar was. Dat ze iets met anale seks had, alsof ze een jongen was. Ze is gesignaleerd in 'huizen van plezier'!

b Misschien als voyeur. Om er over te schrijven?

c Dat was nu juist waar ze last van had, dat ze tijdens al dat woestijnreizen zo opgewonden raakte, ze kreeg geen letter op papier.

b Da's niet waar!

wijst naar alle boeken en geschriften

d Niet genoeg om haar kop boven water te houden.

a 'U zult in het oosten omgangsvormen aantreffen die minder kunstmatig en nauw omschreven zijn...'

d 'Isabelles seksualiteit was op een andere manier mannelijk. Zij wenste een fysiek zeer actieve rol daarbij, ze wilde de liefde kunnen bedrijven zonder liefde, zonder verantwoordelijkheid.'

b Is dat waarom ze de voorkeur gaf aan seks met Arabieren? Om stevig van bil te gaan, in havens, in volkswijken?

c Hier... ‘Volgens Isabelle zelf leed ze niet aan een of andere onnatuurlijke seksuele gerichtheid, of zelfs aan promiscuïteit, maar was ze van tijd tot tijd ten prooi aan letterlijk gewelddadige lust, die soms omsloeg in wreedheid.’

a Hier, hier! Uit haar roman ‘Trimardeur’!

‘Die sfeer van een brutale orgie mishaagde hem niet. Hoe had hij zichzelf lang geleden niet veracht om zijn voorkeur voor harde seks, die hij zo goed kende en die hem zo vaak verleid had tot avonturen waarover hij zichzelf achteraf schaamde.’

d ‘Dat vreemde tweede leven, het leven van wellust. De gewelddadige en vreselijke roes van de zinnen, intens en verscheurend, zo sterk in contrast met mijn dagelijks bestaan, dat zo kalm en peinzend is... ‘

c Hatsikidee!

b Genoeg. Na een paar maanden Marseille gaat ze terug... Opnieuw.

c Naar Afrika? Opzoek naar Ouargla? Geboorteland van haar dromen?

b *leest voor*

‘Ik wil mijn ziel isoleren door maanden en maanden geen enkel menselijk contact te onderhouden.’

Het schijnt dat ze, Isabelle, toen ze voor het eerst in Noord-Afrika, in Algerije, in Bone, Annaba was... Weten jullie nog?

Dat ze innig heeft liefgehad, verslaafd zelfs toen was, aan een man, aangesteld door Vava om haar Arabisch te leren, zijn naam was Khoudja, en -

Het schijnt dat zij, Isabelle, totaal verslingerd aan hem raakte...
aan deze despoot, aan...

a ...aan deze gewelddadig minnaar die haar alle vrijheid ontnam.

b Maar Isabelle, zij heeft zich uiteindelijk losgemaakt. Toch? Ja! En
besloten nooit, nooit meer te buigen voor die vorm van slavernij.
Viva! Viva!

d Viva la liberté!

a, c, d Pour la femme!

*De vrouwen juichen met gevegen vuisten, dan stilte. Ze kijken om zich
heen.*

c Waar zijn we?

a In El Oued. Woestijnstad...

...bij kapitein Gaston Cauvet.

Ze nemen positie in.

d ... kapitein Gaston Cauvet - hoofd van het Arabisch bureau in El
Oued - is een voorzichtige, intelligente en excentrieke man.

Hij heeft een weelderige snor en hij is a-ma-teur-schilder!

b Er is weinig 'hartstocht' in zijn leven.

Wel schrijft hij, twintig jaar later, een boek. Dat nog steeds
toonaangevend is. Over de kameel. Al lang voor Isabelles komst
heeft hij veel over haar vernomen.

d Meteen de dag van haar aankomst in de woestijnstad... gaat hij
langs bij haar.

Aan zijn superieuren schrijft hij:

A, als Gaston, wil Isabelle (C) begluren, aanraken.

a ...er is niets in wat zij gezegd of gedaan zou hebben dat niet
volstrekt correct is.

Fysiek, echter, is zij neurotisch en verward.

Ik neig tot de gedachte dat ze voornamelijk naar hier gekomen is om haar losbandige voorkeur te bevredigen. Evenals haar 'affectie' voor inheemsen.

d Naast jaloezie of onbegrip vanuit zijn eigen dorre schoot, kan dit verklaard worden door

de koloniale situatie van Algerije. De Fransen zijn bang voor een potentiële seksuele wraak van de moslims. Met syfilis als wapen!

A bindt C een grotesk, zwart mannelijk geslacht voor en plaatst een tulband op haar hoofd.

d Ook speelde een rol dat men vreesde voor de ondermijning van hun 'anders-zijn', het 'anders-zijn' van de Algerijnen. Het hele idee waarop de koloniale macht was gebouwd.

C wordt door A naar voren, richting publiek geduwd.

c Er waren eens twee kamelen, een moeder en een kind...

Zegt het kind tegen de moeder: waarom hebben wij zulke grote voeten moeder?

De moeder antwoordt: zo kunnen wij goed door het woestijnzand lopen kind.

Vraagt het kind weer aan de moeder: en waarom hebben wij zulke grote wimpers moeder?

Zegt de moeder: dat is om al het woestijnzand uit onze ogen te kunnen houden kind.

Vraagt het kind weer aan de moeder: waarom hebben we zulke grote bulten moeder?

Zegt de moeder: daarin wordt al ons eten en drinken opgeslagen voor als we lang door de woestijn moeten lopen kind.

Zegt het kind: maar moeder, als dat allemaal voor de woestijn
geldt, wat doen wij hier dan in de dierentuin?!

iedereen lacht, abrupt afgekapt

intermezzo (5) de historie

d Algerije, het op een na grootste land van Afrika, bezat een lange geschiedenis van invasies. Elke invasie had sporen van nieuwe rassen en beschavingen achtergelaten. En ze hadden de oorspronkelijke bewoners van het land, steeds verder teruggedreven naar de onherbergzame bergen, de hoogvlakten en tenslotte naar de woestijn van het binnenland. Met de Arabische invasies was de islam gekomen. In 1541 waren de Turken binnengevallen die driehonderd jaar lang de Ottomaanse soevereiniteit zouden handhaven over Algerije.

In 1827 echter, deed zich een incident voor dat het aangezicht van de Algerijnse geschiedenis voorgoed zou wijzigen... De dei van Algiers had de Franse consul met een vliegenmepper van pauwenveren in het gezicht geslagen. Deze provocatie was voldoende excuus voor de Fransen om de haven van Algiers te blokkeren. Toen de Algerijnen in 1829 op een Frans schip vuurden dat beweerde een wapenstilstandvlag te voeren, kwamen de Fransen tot de slotsom dat het nu welletjes was. In juni 1830 vertrok een Franse legermacht van zeventienduizend man naar Algiers, en op 5 juli veroverden de Fransen Algiers.

Veel Fransen waren altijd fel gekant geweest tegen de bezetting van dat enorme land dat grotendeels uit woestijn bestond, maar zij waren terzijde geschoven door particuliere overwegingen van de regering. Zo bezocht in 1860 Napoleon III het land samen met zijn keizerin; hij vatte een romantische affectie op voor de

stamhoofden en begon zichzelf te zien als ‘de keizer der Fransen én de keizer van de Arabieren’. De keizerin was het daar van harte mee eens en beweerde ‘dol op de Arabieren’ te zijn.

Na de val van Napoleon III in 1870 begon Frankrijk Algerije om andere redenen nodig te hebben: als land van vestiging voor zo’n tweeëntwintigduizend vluchtelingen uit de verloren provincies Elzas en Lotharingen (ten gevolge van de Duits-Franse oorlog), en voor arbeiders uit Zuid-Frankrijk, waar de wijngaarden geteisterd waren; maar vooral ook als gebied waar Frankrijk haar verloren grootheid kon herwinnen.

De voorwaarden van het oorspronkelijke verdrag van 1830 - dat ‘de vrijheid van alle klassen van inwoners, hun bezittingen, hun godsdienst en hun handel niet zullen worden aangetast’ - waren sinds lang vergeten. De Franse kolonisten gingen, net als andere Europese kolonisten, hun macht over anderen beschouwen als waardige plicht, een mission civilisatrice.

Parallel met bovenstaande wordt een stomme film gedraaid van Franse legioensoldaten in Algerije. Waarschijnlijk dat dit materiaal overgaat in licht pornografische opnamen met oriëntaals karakter.

7 de liefde en mystiek

- c En nu?
- b De liefde...
- c De liefde? Isabelle en... de liefde?
- b Ze ontmoet haar wederhelft, Slimène.

Een jonge Arabische officier uit het spahi-regiment.

a ... Slimène. Slimano. Of Seliman.

b De spahi's zijn een overblijfsel van de Turkse bezetting, een cavalerieregiment van inheemse soldaten dat de Fransen in 1842 hadden overgenomen en verfranst. Slimène's vader had een eervolle 'carrière' als Spahi achter de rug. Door zijn vaders naturalisatie bezat Slimène zelf ook automatisch de Franse nationaliteit.

d Slimène. Slimano. Of Seliman... Hij heeft een donkere huid, een open regelmatig gezicht, grote, glanzende zwavelkleurige ogen en een snor.

c *als Isabelle*

Er is iets ongewoons, iets anders dan bij alle anderen die ik heb ontmoet... Hij is de eerste die ik vertrouw, instinctief. Net als vroeger mijn broer, Augustin.

De actrices kleden zich uit tot ze in jongensondergoed staan.

b, c en d *vallen later in*

's Avonds laat, buiten de stad, rijden we door de duinen... We gaan naar het palmenbosje van Bir R'Arby... Een lange, smalle zandkrater, met aan de ene kant bronnen en hoge palmbomen als pluizige veren in het groenachtige licht van de maan... Het water uit de bronnen is helder en fris: de emmer van geitenleer rammelt naar de bodem... en de primitieve zwengel piept en knarst... als we de emmer weer ophijsen, druipend van het water... Ik gooi mijn Chechia in het zand en dompel mijn hoofd in de emmer, en drink van het water... Daarna bedrijven we de liefde en liggen we een tijdlang in het zand...

B, C en D rennen op elkaar toe en proberen hun fysieke honger te stillen - ook op objecten -

a Haar nieuwe gevoel van bevrediging heeft echter ook een spirituele bron; ze is in contact gekomen met twee plaatselijke sjeiks van de Qadrya-broederschap. De Qadrya vormen een soefi-orde binnen de islam. Het doel: de illusie van het ik op te heffen, overgaan in het bewustzijn van overleven in God en een goede dood.

Isabelle wordt ingewijd.

b, c, d *opgewonden*

Soefi? Wij willen een Tirailleur!

B, C en D gooien water over zichzelf heen en komen weer bij zinnen. Er wordt gedweild, klei en water mengen zich tot een rode waas.

Iemand schrijft op de achterwand:

Een tirailleur = de met een vuurwapen bewapende lichte infanterist, hij is onderdeel van een groter verband.

Kenmerkend voor tirailleurs is hun gespreide gevechtsofstelling

Mystiek = streven naar de innige vereniging van de ziel met God of een godheid

Soefisme = een mystieke traditie die zijn oorsprong heeft in de islam.

b Op 14 januari, helaas... wordt besloten om Slimène over te plaatsen naar garnizoensstad Batna.

c Batna?!

b Er is een brief aangekomen bij een commandant van het Franse leger aldaar, generaal Dechizelle.

d *als Dechizelle*

‘In de maand juli jongstleden heeft een jonge vrouw - Isabelle Eberhardt - vermomd als man, zich gevestigd in El Oued, met de bedoeling ons te bespioneren, en zo mee te werken aan een genadeloze perscampagne tegen het Franse leger. Om beter aan informatie te komen heeft zij de aandacht getrokken van een spahi-sergeant.

Deze vrouw is in alle opzichten gevaarlijk. Ze staat bijzonder slecht bekend bij de autoriteiten in Genève, evenals in Rusland, aangezien zij ernstig verdacht wordt van vergiftiging, in verband met het overlijden van een oude man, Alexander Trofimovski, en ten tweede van diefstal van een bedrag van honderdveertigduizend franc, dat gestolen zou zijn van deze man, haar weldoener bij zijn leven. Bovendien is deze mevrouw het onderwerp van geheim onderzoek door de Russische en Zwitserse autoriteiten...’

Hoe nu?

b Ze wil Slimène volgen... maar -

a, c, d Naar Batna?!

b Maar voor ze kan gaan wordt ze aangevallen.

a, c, d Aangevallen?!

b Door ene Abdallah met een sabel.

Die beweert dat hij het in opdracht van een engel heeft gedaan.

c Arme Isabelle... arme Slimène.

b Arme Abdallah! De Fransen, ze doen er alles aan om de aanval op een daad van godsdienst-fanatisme te laten lijken. Door hem zwaar te straffen, hopen ze opstandige Algerijnen angst aan te jagen.

d l'Algérie... c'est la France...

b Er zijn rond die tijd veel bloedige opstanden waarbij ook aan Franse kant veel slachtoffers vallen. Isabelle brengt vier weken door in het ziekenhuis.

Ze bedekken hun gezicht met klei uit de gasoven; een daad van protest, zelfaantasting.

c *als Isabelle*

3 februari 1901

Ik zie een kleine koolmees,
grijs als het woestijnzand,
hij zingt en springt - op dunne pootjes -
heen en weer.

Ben je de ziel van 'de witte geest'?

Van mama?

Mama? Ben je daar?

Ben je gekomen om mij te troosten?

Slimène? Slimène?!

a Is ze...?

c Ik heb het gevoel dat ik vlak voor een afgrond sta, een mysterie waarvan het laatste woord (of eerste!) nog niet is gesproken, en dat de volledige betekenis van mijn leven zal omvatten.

a Is ze... loco-loco, Spaans voor gek, aan het worden?

c Als ik voor een aanslag als deze ben uitverkoren, betekent dat misschien dat een 'heilig' martelaarschap voor de islam mijn lot zal zijn...

De anderen kijken bezorgd naar C.

a De gouverneur van Algerije, in een vertrouwelijk memorandum:

Het zou overlast opleveren als deze vrouwspersoon toestemming kreeg te blijven.

Op 3 mei ontvangt Isabelle het bevel tot uitzetting uit Algerije.

Ze gaat terug naar Marseille. Zonder Slimène...

De vrouwen huilen zachtjes en strooien dode koolmezen uit over de vloer.

8 gerechtigheid

a Marseille. Isabelle verblijft bij haar broer Augustin en zijn gezin, die -

c *als Isabelle*

Bourgeois zijn tot in hun vingertoppen!

a Op 25 mei wordt ze opgeroepen om te verschijnen voor de rechtbank. Abdallah,

haar agressor, zal terecht worden gesteld.

Middels open brieven wil Isabelle voorkomen dat zijn daad voorgesteld wordt als een daad van fanatisme jegens een christen.

b ‘Opdat men mij niet ziet als iemand die voor de show de islam beweert aan te hangen, wil ik hier duidelijk stellen dat ik nooit christen ben geweest en dat ik al heel lang moslim ben.’

c Ook probeert ze door te laten schemeren dat zij, Isabelle, vermoedt dat hij, Abdallah, door anderen - het Franse leger? - in dienst is genomen. Ondanks al deze inspanningen wordt Abdallah zwaar gestraft.

En als klapper op de vuurpijl krijgt Isabelle zelf een nieuw uitzettingsbevel dat haar verbant uit heel Algerije.

a, b, c, d Slimène? Slimano? Seliman?

Isabelle schrijft een brief.

b Lieve Slimène...

Om verpletterend wraak te kunnen nemen... zul jij de arabofobe en geringschattende Franse messieurs het voorbeeld voor moeten houden van een Arabier die, na te zijn begonnen als tweederangs

spahi, een benijdenswaardige en gerespecteerde positie heeft bereikt door zijn intelligentie en ijver. Je moet studeren en tolk worden! Als er veel van dergelijke Arabieren waren, zouden de Fransen verplicht zijn hun opinie over ‘de blauwen’ te wijzigen. Dit is de manier om de islam en de Arabische zaak te dienen, niet door op te hitsen tot zinloze en bloedige opstanden.

a *roept, juicht*

Villa Neuve is verkocht! En er komt toestemming van hogerhand voor Isabelle en Slimène om te trouwen!

a, b, c, d Keer het tij!

a Met de Franse nationaliteit is ze gerechtigd in elk Frans grondgebied te wonen. Ze gaat terug naar Noord-Afrika...

De vrouwen juichen.

intermezzo (6) van isabelle eberhard. mériéma.

d Verder is er niets meer... de met zwarte stenen bezaaide vlakke, stof, eindeloos... daar zie ik Mériéma.

Een inwoner van Figuig vertelt me: die vrouw is niet van hier.

Vroeger had ze een zoontje, Mahmoud... Op een dag heeft God haar het kind afgenomen. Toen is ze gek geworden... Elke zondagavond, als de legioensoldaten en de tirailleurs zich een stuk in de kraag gedronken hebben, verkrachten ze haar. Zonder zich iets van haar geschreeuw en gejammer aan te trekken.

a, b, c, d Een licht overgoten morgen. De dag breekt aan. De tirailleurs komen langs in hun witte uniformen. Een kwieke muziek barst los. Dan onverwacht, als een zwarte ledenpop duikt Mériéma op. Naakt. Ze hebben haar uitgedost met een hoed. Die met een touwtje rond haar kin is vastgebonden.

C danst heupwiegend en gooit haar kleren uit.

D slaat haar.

9 marokko

c Frankrijk droomt nog steeds dezelfde zoete droom, het hebben van koloniën die zich over Noord-Afrika uitstrekken tot aan de Rode Zee. Dus...

a, c, d ‘Wij veroveren Marokko!’

b Deze taak wordt opgedragen aan kolonel Lyautey.

c Wie?

a, c, d Lyautey.

c Hoe?

b, d Weifelende stammen overhalen en vijandige stammen dwingen.

b Victor Barrucand, de eigenaar van l’Akhbar -

c Hoe? Wat? Wie?

a Het Frans-Arabisch blad, l’Akhbar. Bar-ru-cand! De eigenaar -

d Voor wie Isabelle, sinds ze naar Afrika terugkeerde is gaan werken. Hij, Ba-ru-cand, denkt ongeveer net als Lyautey, de generaal, vriend van Isabelle. Hij verzoekt Isabelle daarom een reis te maken door de Sud-Oranais. En dan als journaliste van de ontwikkelingen daar, verslag uit te brengen.

ISABELLLLLLLE:

c ‘Door in mijn verhalen het leven van de inheemse Algerijnen te plaatsen tegenover de beschaving van de Fransen, laat ik twee tegengestelde beschavingen zien in plaats van het cliché van barbarisme versus beschaving.’

d Zeker is dat Isabelle ook wordt gebruikt om verkenningen uit te voeren. Voor de Fransen. Zij vragen haar naar Kenadsa te gaan...

Sidi Brahim, de belangrijkste religieuze leider in die omgeving - en net als Isabelle een Qadrya! - moet worden overgehaald zich bij de kolonisten aan te sluiten.

Isabelle zelf zal deze tocht - 'Hij is lief, hij geeft, hij vergeeft.' - aangrijpen op haar zoektocht naar innerlijke vrede.

c Wacht!

Ze moet waarschijnlijk kort daarvoor met Slimène zijn samen geweest die ze door al haar reizen lange tijd niet gezien heeft. Het laat zich vermoeden dat het tot een confrontatie tussen de twee is gekomen...

b Lang niet gezien? Ze zijn net getrouwd!

a In het kader van de bondigheid, en in het belang van een heldere, dramatische lijn, hebben we het een en ander overgeslagen.

b Waarom juist die gelukkige maanden?!

a Gelukkig?

Ze sloeg Slimène, met regelmaat.

Sowieso was haar samenzijn met hem onder invloed van hasjiesj en veel drank.

Alleen zo, in een soort roes, kon ze haar identiteit van 'niet-zijn' van 'witte vlek,'

van 'vrije woestijnvrouw' in leven houden.

c Merde! Merde! Merde!

d Alleen in dat thuisloze, landloze,

alleen in die leegte,

dat wat er als kind van haar was gemaakt,

kon ze zichzelf zijn.

c Zo iets is niet houdbaar.

a En dus verliest ze hem, Slimène.

En laat ze zich uit vrije wil in een klooster
in Kenadsa onderbrengen. Bij de dikke Si Brahim.

d Zolang ze in Algerije woont heeft ze aan malaria geleden. Het
lijkt waarschijnlijk

dat ze ook een geslachtsziekte onder de leden heeft, syfilis. Ze
lijdt aan vreselijke koortsaanvallen.

a Vermoedelijk heeft ze in dat klooster ook een brief van Slimène
gekregen, waarin hij haar vertelt dat hij een ander gevonden
heeft.

c Verdomme!

a Zelfs in het klooster, diep in de Marokkaanse bergen, is Isabelle's
zoektocht naar het verhevene enigszins bevlekt geraakt...

leest voor

'In de zomer van 1904 had ik, kolonel Pariel,
de leiding van de militaire post in Colomb-
Bechar. Op een dag hoorde ik dat de marabout van Kenadsa mij wilde
spreken over de telefoon. Hij wilde dat ik hem een dokter stuurde.
Niet de jonge, zei hij erbij, maar de le kébir, de chef-arts, die hem
beter kende. Ik deed wat hij me vroeg. Toen de dokter terugkwam,
vroeg ik hem waarom de marabout speciaal om hem had gevraagd.
Hij vertelde me dat hij leed aan een intieme infectie, en dat het Si
Mahmoud (Isabelle) was geweest die hem daarmee had besmet.'

b ...misschien was ze zo door koorts aangevreten -

c Dat ze in staat was te slapen met de enige persoon die ze
dagelijks zag?! De pokdalige Si Brahim. Misschien heeft hij haar

onder het mom van reiniging en ‘in hogere sferen raken,’ simpelweg gepakt! Misschien dat ze, keer op keer door hem genomen, dacht, dat ze eindelijk bij haar oorsprong, bij haar identiteit, bij het ‘niets’...aangeland was.

a Ik denk dat ze de verkrachting van haar moeder herbeleefde.

b, c, d Wat?!

a Kort nadat Trofimovski was overleden, heeft Isabelle ontdekt dat ze feitelijk een kind uit een verkrachting was.

Nathalia, haar moeder, zou door haar arts -

b, c, d Zijn verkracht?!

a Het is gestaafd met documenten.

b, c, d Nee!

a Ja, toen hij eindelijk dood was, die ouwe, Vava, bleek hij niet haar pa.

Ze zwijgen even.

d Onder hoge koorts gaat Isabelle terug naar Aïn Sefra en laat zich daar verzorgen in het hospitaal.

intermezzo (7)

gedicht van jean richopin

a, b, c en d

Amour sans fin,
amours sans nombre,
Amours aux objets innomés,

Amour d'un rêve,
amour d'une ombre,
C'est toujours de l'amour.
Aimez!

Aimez!
Dans vos regard limpides
Ces éclairs toujours rallumés

Sont les étincelles rapides
De la flamme éternelle.
Aimez!

10 afscheid

b Vanuit het ziekenhuis schrijft Isabelle Slimène - ze huurt een klein, afbrokkelend lemen huis in het lagere deel van Aïn Sefra. Ze verzoekt hem te komen. Slimène komt, het is de twintigste oktober.

d Een dag later komen zesentwintig mensen om, in wat later ‘de ramp van Aïn Sefra’ wordt genoemd. De Duitse legionair, Richard Kohn, bevond zich die dag in de kazerne. Hij vertelde:

b ‘Het stadje wordt van de militaire wijk gescheiden door een diepe, onstuimige wadi. De bedding stond gewoonlijk droog. Omstreeks negen uur stuurde de sergeant-majoor me er nog doorheen om een boodschap.

Ik was net terug, op weg naar de eetzaal, toen de kwartiermeester riep: ‘Kohn, kom eens kijken. Gauw, gauw!’ Ik rende, keek en zag. Een gorgelende, gele bergstroom die zich door de rivierbedding stortte.’

d Uit de getuigenis van Slimène:

c ‘We waren op het balkon van mijn kamer. Plotseling weerklonk er lawaai. Mensen holden langs en schreeuwden: “De wadi! De wadi!” Een minuut later kwam het water de bedding afgestroomd. Ik zag het gevaar. We vluchtten. Hoe ik eruit ben gekomen? Ik heb geen flauw idee... Mijn vrouw is meegesleurd.’

b Op grond van Slimènes verslag zoekt het reddingsteam de rivierbedding af naar Isabelle. Dan pas zoeken ze haar in haar huis.

d 'We waden door het stinkende afval en de modder in de straat die leidt naar de gourbie (Isabelle's huis). Geen van de andere gebouwen daar in de buurt is ingestort... Het kost ons grote moeite de deur te forceren. Als we tenslotte de benedenkamer betreden, staren we naar de primitieve trap. Er is een donkere ruimte onder, waaruit twee 'menselijke voeten' steken. We vinden Isabelle... haar benen onder zich gebogen, gekleed als een Arabische cavalerist. Ze is waarschijnlijk tegen de muur aangesmeten.'

b In de Akhbrar - een tweetalig Algerijns weekblad -

a

Vanochtend om 9.15 uur heeft men het lichaam van Isabelle Eberhardt gevonden. Punt. Het lijk lag bedolven onder het puin, onder de trap van haar huis. Punt. De militaire autoriteiten zijn overgegaan tot de teraardebestelling op de mohammedaanse begraafplaats...

b Punt...

d Punt...

c Punt...

evaluatie

Verschillende dia's van Isabelle worden op wanden, vloeren en misschien ook over het publiek geprojecteerd.

d Op wat voor manier heeft Isabelle de dood gevonden?

b Bij een plotselinge overstroming.

d Dat spreekt. Maar hóe is ze gestorven...

Haar dood had niets van een religieus martelaarschap.

a Nee...

b Nee.

c Heeft ze in een fractie zelf besloten dat het klaar was, dat het genoeg was? Misschien hadden zij en Slimène kef gerookt en is ze beneveld geweest...

d Waarom is Slimène erin geslaagd om te ontsnappen, terwijl zij - Zijn verslag, dat ze samen vluchtten, is een leugen?

a, b, c *knikken*

b Op het moment dat hij het vertelt, vermoedt hij waarschijnlijk niet dat haar lichaam in het huis gevonden zal worden. Met de deur potdicht. Is dat de reden waarom hij niet naar haar begrafenis is gegaan? En waarom hij zo spoedig na de overstroming is vertrokken?

a, d Assassinat?!

b Assasinat...

c Misschien heeft hij haar haar gang laten gaan... Heeft hij uit liefde haar deur gesloten.

De vrouwen komen allen naar voren, of klimmen juist omhoog in de ladders.

a, b, c, d De gedachte aan de dood is mij van lang geleden vertrouwd, uit mijn vroegste jeugd... Voor mij heeft hij niets angstwekkends of akeligs... Vaak heb ik zo'n hevig verlangen naar de dood gevoeld dat ik hem soms bijna heb gezocht, in een poging in het niet-zijn de hoogste sensuele verrukking te vinden...

De toekomst zie ik met een zekere minachtende vermoeidheid tegemoet, een problematische toekomst die het onbekende is, en die misschien niets is! En dus heb ik opnieuw de indruk dat ik plotseling de dood nader en dat ik langs de uitnodigende afgrond van het niets ga. Wie weet? Misschien laat ik me er op een dag in glijden, heel binnenkort.

Goed dan....

Ze halen diep adem als voor een duik.

a, b, c, d

Razend, op de flanken van onze witte merrie duwend, gooien we ons in een waanzinnige galop, en de woestijnwind droogt onze vochtige ogen...

Het tijdperk van het niets

Isabelle Eberhardt schreef deze ongepubliceerde tekst in 1899. Ze had toen haar eerste reis naar Tunesië en Algerije achter de rug. Haar geld was op en ze trok naar Parijs om naam te maken als schrijfster en journaliste. Ze kon niet aarden in de koortsige lichtstad die met veel tambour de XXe eeuw aankondigde. Ze vertrok opnieuw naar Noord-Afrika. Onderweg, in Marseille, schreef ze deze tekst.

Op een avond ging ik uit verveling naar theater in een grote stad aan de Franse kust, waar ik tijdelijk verbleef. Ik ging niet om de voorstelling te zien, want het programma zei me niets, maar om naar het spektakel van de grote moderne tragikomedie te kijken. Ik observeerde er, lange tijd, het publiek; dat beïnvloedbare publiek uit de grote Europese steden.

Ik zag vrouwen, bizar opgemaakt, verontrustend soms, als heldere, kleurrijke vlekken tussen de luguber zwarte en neutrale kleuren van de pakken van de mannen...

henri toulouse lautrec - bal au moulin rouge (1890)

Ik zag gezichten die teveel nadachten of waarop een grillige beestachtigheid stond afgedrukt. Ik zag grillige profielen, getormenteerde gezichten waaruit ware schoonheid zich had teruggetrokken... Ik zag koppen vol zorgen met vroegtijdige rimpels en diepe groeven... Geen enkele kunstgreep kon in deze figuren de vreselijke, erfelijke degeneratie verbergen... Hun blik was geprikkeld of uit de toon, hard of onverschillig, vermoeid of vol walging of verborgen pijn en werd bijeengehouden door een respect voor het fatsoen...

Er waren vrouwen met gracieuze, sensuele hoofdjes zonder diepgang: mondain, bij wie alles ten dienste stond van het uiterlijk, ten nadele van de harde werkelijkheid. Vrouwen bij wie alles ten dienste staat van hun lichaam, ten nadele van hun geest die alleen gevuld is met de meest futiele laagheden... De gemaskerde courtisanes waren even kunstmatig als de mondaine dames, even bedrieglijk, zonder enige esthetische gratie en met als enig materiële aantrekkingspunt hun absolute vulgariteit...

Ik zag burgerdames die opgebruikt waren door middelmatigheid en banaliteit, die geen enkele gedachte van enige betekenis in hun hoofd hadden, en goefend waren in elkaar kleineren terwijl ze toch, op een vreemdsoortige manier, samenkoekten.

Nochtans, werd le mal du siècle eerder met mannen geassocieerd dan met vrouwen, ook al was hij minder de slaaf van het fatsoen

dan zij, omdat hij er zich volledig aan overgeeft... Ik zag mannen met roofvogelkoppen, die verwoest waren door hun teleurgestelde ambities en hun onbevredigde lusten. Ik zag nouveau riche die zich drijvende probeerden te houden tussen die grote, opgezwollen, meedogenloze menselijkheid, terwijl ze koortsig waren van een fel verlangen om te vluchten! Ik zag intellectuelen met laffe en gemartelde gezichten, wiens geest hen meesleurde in de zwarte draaikolk van hun sombere gedachten.

En daar hoog bovenuit, daar waar in het theater het ongelukkige plebs een avondje van vergetelheid probeert te zoeken, zag je hetzelfde spektakel, schrikwekkender nog, omdat het minder verborgen werd. Ik zag er nooit realiseerbare verlangens, prostitutie, misdaad, wanhoop, banaliteit. Ik zag of een hartverscheurende onderwerping van geslagen beesten tegenover een inherent lijden of een zich overgeven aan een felle opstand vanwege de aanhoudende honger.

james ensor - de intrige (1890)

Na mijn onderzoek van die triestige massa die mij onder ogen kwam, viel mijn blik op de stoffige planken van het toneel. Een zangeres, zonder enige natuurlijke gratie, wiens gebaren bij het gespuis thuishoorden, zong een vrolijk lied dat bij mij, bijzonder macaber overkwam. Ze was gekleed in felgekleurde vodden en had een gemaakte glimlach op haar lippen, die zonder lippenstift ongetwijfeld een doodse kleur moeten hebben gehad. Een glimlach die vloekte met de pijnlijke verveling en het lijden in haar blik. Ik zag nu met een schreeuwende helderheid een weg opdoemen. De vage schemering van een begrafenis die ongetwijfeld zou komen, na de grote schitterende dag waarop de moderne samenleving had gezegevierd. Een samenleving zonder geloof, zonder hoop. Een samenleving gulzig naar genot, niet omwille van het goddelijke beven van seksueel plezier, maar om de onuitsprekelijke pijn om het leven te vergeten, vreesachtig en ongeduldig wachtend, op het stervensuur.

Even dreven mijn gedachten naar die eeuwige nacht van het verleden. De dageraad van de mensheid. Toen de mens aarzelend de natuur en het leven aanbad. En ik dacht er aan hoe hij later probeerde de almachtige wil te begrijpen. De wil die de sterren doet bewegen, schepper en vernietiger tegelijk. Maar zodra de primitieve samenlevingen veranderde door luxe en veelzijdige genietingen, ontstonden de barbaarse rituelen van de Moloch en

Baalim. Toen ontstond de adoratie van de dualiteit van de natuurkrachten: de strijd tussen de principes van het licht tegen die van het duister.

edvard munch - de schreeuw (1893)

En nooit, zelfs niet ten tijde van de oneindige vermoeidheid van het stervende Romeinse Rijk, noch ten tijde van de monsterlijke ontberingen van het Byzantijnse Rijk, noch tijdens de bloederige en sombere nacht van de fanatieke en duivelse Middeleeuwen, kende enige samenleving de verschrikkelijke cultus die onze moderne maatschappij beoefent, knielend en klagend, voor het dreigende spook van het niets.

Europa die zijn spirituele dochters uitzaaide over de vier windstreken van de wereld, is gestopt haar verzachtende en troostende geloofsbrieven te verspreiden. Al haar hoop en haar troost... Vanuit het standpunt van de wetenschap gezien, was dat een recht. Maar plots trok de mens uit het atheïsme een verschrikkelijke conclusie: God bestaat niet, er bestaat geen bovennatuurlijke straf, geen laatste oordeel, dus geen verantwoordelijkheid. Vanaf dat moment was alles toegestaan en behoorde ethiek tot het verleden. Vanaf dat moment was het ongeloof van de moderne mens dubbelzinnig: zowel religieus als moreel.

Men is ervan overtuigd dat de zin van de schepping, onzinnig en afschuwelijk absurd, niets anders is dan lijden en sterven. Gegrepen door een duizeling, veroorzaakt door de nabijheid van een eindeloze afgrond, waarvan men met zekerheid weet dat men er op zekere

dag in valt, kiezen velen ervoor, om hun wanhopige pijn te verkorten, om de dood te bespoedigen.

Een samenleving zonder geloof, zonder ideaal en zonder vreugde is een paradoxaal monster. Zij heeft zichzelf veroordeeld en zichzelf elke zingeving ontnomen. Zij is een erbarmelijke bedelaar geworden die niet meer weet waar naartoe, of om wat dan ook nog te smeken of te hopen.

Uit die bedelaar verschijnt het niets. Rondom hem, niets dan een bevroren verveling; de schaduw van het niets die op de dingen des levens valt. Voor hem, de vrees die slechts duizeling is...de finale nederlaag en de dood. Ziedaar de balans van de pogingen die de mens onderneemt om het atheïsme en een sceptische ethiek te installeren. Maar het ergste van alles: de stroom van bloed en tranen die de mens vergiet bij zijn verovering van het geluk en dat allemaal tevergeefs, want morgen, gelooft men al niet meer in het ideaal van gisteren.

De beschaving, het grote bedrog van deze tijd, beloofde de mens om zijn genot te vermenigvuldigen door zijn bestaan te compliceren, door elke vorm die plezier kon aannemen nog subtieler en intenser te maken, nog scherper en bedwelmend, door de zinnen te vergoddelijken, er de lof over te zingen en hen te dienen. De beschaving beloofde de mens te bevrijden en dat alles tegen de prijs van het verzaken aan al wat hem dierbaar was en dat ze, minachtend, als leugens en vergeefse dromerijen gingen behandelen.

félicien rops - pornocratès (1878)

In werkelijkheid triomfeert, in plaats van dat alles, de pijn, die zich vertakt in hun hart en geest. Het eerste wordt zwak en debiel en het tweede ongeneeslijk steriel.

De behoeften stijgen met het uur. Ze bevolken, bijna altijd onbevredigd, de revolutionairen en de malcontenten. Het oppervlakkige is noodzaak geworden, luxe iets essentieels waar massa's dorstig naar bevrediging furieus op afstevenen, bedrogen door de leugenachtige beloftes die hen worden gedaan.

Zeker, die ongelukkige massa heeft gelijk. Onophoudelijk schreeuwt men, vanaf elke stoel en elke tribune, tegen hen: 'Mens, het leven is kort! Pluk de dag die om is voor je het weet en nooit meer terugkeert. Grijp de sensatie die, nauwelijks geboren alweer uitdooft. Want je kunt slechts van één ding zeker zijn en dat is het nu! Vandaag! Gisteren bestaat niet meer, en je bent niet in staat om daar iets aan te veranderen. En morgen komt misschien nooit.

Geniet, want voor je het weet ben je dood en is alles gedaan. Het hiernamaals is slechts een mythe, uitgevonden door de onwetendheid van onze voorouders.'

Maar de massa trekt uit die theorieën verderfelijke conclusies: dat er nergens rechtvaardigheid en genade bestaat. Dat alles toegelaten is. Dat men zich voor de vreselijkste gewelddadigheden niet alleen kan verontschuldigen, maar dat ze ook legitiem kunnen zijn, als ze maar het onmiddellijke genieten tot doel hebben. En onbezorgd

gooien zij zich in die bedrieglijke luchtspiegeling, voorbijgaand aan hun eigen lijden en de ruïnes die ze achterlaten, het enige werkelijke resultaat van hun pogingen.

Dat is de enige straf die de natuur oplegt aan zij die, koste wat het kost, haar wetten wijzigen en verkrachten, aan hen die in opstand komen tegen haar almacht, en haar naamloze blindheid en wreedheid toedichten.

Het merendeel van de modernen is doof voor de onvertaalbare gezangen van de natuur en blind voor haar wonderlijk spektakel. Hun zieke en verharde hart beeft niet meer voor het mysterieuze en verwarrende appel dat van de grote onbekende die hen omgeeft uitgaat.

Deze samenleving zieltoogt in een grenzeloos verdriet door haar eigen onredelijkheid, ze kent geen medelijden met de zwakken, geen God en geen ideaal. Daarom is ze veroordeeld om in steriele en gruwelijke pijnen zichzelf te verscheuren.

Ik droomde, met een gruwelijke huivering, over een hel die de debiele en perverse geesten van kinderen, door dergelijke vaders verwekt, bedreigen, en die, door de weke melk van hun neurotische moeders en hun proletarische minnen gezoogd worden met ongeneeslijke verveling en levensmoeheid, nog voor ze ooit geleefd hebben.

Ja, ik droomde van deze catechismus van de dood. Waar ze, in stilte en ongeïnteresseerd in een leven waarvan ze teveel eisten en waarvan ze niets meer hoopten, blijmoedig naartoe gingen. Ik droomde van die donkere massa van morgen, opgevoed door de grijze massa's van vandaag. Ik droomde van ellendige wezens die

niet meer weten hoe te geloven, te hopen, lief te hebben, zich toe te wijden, medelijden en berouw te tonen. Zij kwamen uiteindelijk tot een monsterachtig besef: dat in leven zijn voor hen slechts de ontkenning van het leven zelf was.

Er zijn er, tussen die modernen, die nog wel geloven in een ideaal, een God, de wetenschap of de mensheid. Maar helaas, in plaats van te begrijpen dat zij, ondanks hun verschillen en tegenstrijdigheden waardoor er felle vijandigheid tussen hen woedt, solidair zouden kunnen zijn, verbruikten ze al hun energie en moed in nutteloze en fatale gevechten, terwijl rondom hen, de decadentie van de massa zich vervolmaakte. Het zullen niet de geïsoleerde preken van enkele dapperen zijn die de verschrikkelijke vlucht van de mens naar de universele vernietiging zullen stoppen.

‘Doof, stom en blind, en zij zullen niet op hun stappen terugkeren (Koran, hfdst II).’

Toch, blijft er een onzekere hoop: misschien, dat na de donkere nacht van morgen, een nieuw stralend ochtendgloren herrijst op de smeulende ruïnes van de oude wereld, misschien dat er een andere wereld opstaat uit het stof van het verleden, gezuiverd door het bloed en het lijden - geholpen door goedbedoelde invasies van barbaren, in schijn heel destructief, maar in werkelijkheid onbewuste instrumenten van het almachtig onbekende...

Moge elk denkend wezen stoppen, zichzelf ondervragen en zijn mateloze trots proeven, moge hij zich kleinmaken in zijn oneindige zwakheid, tegenover de eeuwige wil die uit het leven de dood verwekt, en uit de dood het leven laat ontstaan, die de roos laat bloeien gevoed door de humus van de graven, die scheidt en

vernietigt om opnieuw te kunnen scheppen en vernietigen in een oneindige ruimte en tijd. Moge hij nooit vergeten dat uit de triestige wanhoop van deze dagen, dat uit alle ruïnes, het leven keer op keer opspringt en dat al wat sterft, herleeft.

Mahmoud Saadi

(pseudoniem van Isabelle Eberhardt)

november 1899

Infernalìa

Aan Ahmed ben Arslan

In memoriam

Liefde zonder einde, ontelbare liefdes

Liefdes voor het naamloze

Liefde voor een droom, liefde voor een schaduw

Het is altijd de liefde. Heb lief!

Heb lief! In je doorzichtige blik

Zijn die oplichtende bliksemschichten

De snelle vonken

Van een eeuwige vlam! Heb lief!

J. Richepin, *De Gouden Eilanden*

*Infernal*ia verscheen in *la Nouvelle Revue Moderne*, 15 septembre 1895.
De oorspronkelijke titel was *Volupté Sépulcrale* (letterlijk Grafwellust)

In de nachtelijke stilte van een sombere grote zaal, nauwelijks verlicht, vaag slapend...

Walgelijke tafels, een bevlekte vloer waaruit een weeë geur opstijgt - de geur van menselijke ingewanden, van gestold bloed en medicijnen...

In dat parfum van ellende, in die zaal van pijn, liggen twee lijken op twee tafels, bedekt met witte lakens, onheilspellend, angstaanjagend kleeed.

Vlakbij een naakte muur, muur van een hospitaal of een gevangenis, een asiel of een kazerne, ligt een man onder een deerniswekkend lijkwade, stijf, met gesloten ogen in eeuwige onverschilligheid. Jong nog, amper twintig; profiel van een wit standbeeld, zacht, met vaalbleke lippen die vaag lachen in zijn blauwe gezicht, een lach van de overkant...

In de tegenovergestelde hoek ligt een vrouw, zij ligt ook onder het laken der miserabelen.

Mystiek en puur beeld, een transcendente schoonheid, bleek als een martelaar...

In de blauwe schaduw van haar zwarte haren, schuilt een onbeweeglijke blankheid, haar wellustige vlees stijf door de kou van de dood, vervreemd van vurige omhelzingen, van brandende kussen.

Achter een starre vorm worden onder een schandelijke sluier haar perfecte rondingen opgelicht...

En onder deze lugubere heerschappij van de duistere dood, werpen de vlammen van het gaslicht een bloederig rode reflectie.

In deze zwaarwegende stilte, in deze walgelijke geur, slapen de naamloze lijken, beiden nog jong, hun verschrikkelijke slaap...

Ze hadden nog een menselijke vorm, maar in dat dodenhuis, telden ze niet meer mee... Ze waren voor altijd doorstreept onder de zijnen.

Ellendelingen, fijngestampt door het lot, geveld door ontucht; onbekenden wiens wegen elkaar nu kruisten en hier gestrand waren. Morgen ondergaan ze het koude scalpel en worden ze aan stukken gesneden en nauwkeurig bestudeerd. Dan worden hun ingewanden schaamteloos getoond aan jonge mannen en vrouwen, vol leven en zin om te weten en lief te hebben. Aan hen worden hun verscheurde organen getoond, bebloed en aan flarden, dat wat ooit ongetwijfeld hun enige goed was tijdens hun onwetend leven...

Zij zullen hun ultieme ellende aan grote onverschillige zon etaleren - aan de zon en haar eeuwigdurende blijdschap...

Wat heeft het voor belang!

Hoe kun je spijt hebben van het vergoten bloed, het leven, het geofferde vlees tegenover het grote raadsel van het eeuwig worden? En al degenen die morgen met hun weke warme handen in het koude bloed, in het verminkte vlees, zullen dringen, zullen later proberen om een klein beetje pijn van hun erbarmelijke broeders te verlichten, proberen om het grote brullen van het voortdurende worden te sussen!

Om daarna, net als zij daar, in het grote niets zonder vorm, zonder duur, zonder naam, te worden opgenomen...

En zo, altijd opnieuw...

Ze verstillen in de vreemde schittering van een steeds zwakker wordend licht...

En daar, dicht bij hen, dicht bij die onbeweeglijke overledenen, vecht een levende tegen duistere onbekende krachten die vanuit het diepste van zijn wezen opborrelen, wie kan ze temmen, vernietigen...

Daar, dicht bij die lijkbleke, verstijfd liggende vrouw, een studente, staat een bewaker van de kliniek rechtop.

Hij bekijkt haar en zijn vlees wordt opgejaagd door een verschrikkelijk verlangen.

Haar bleke gezicht, met donkere ogen vol angst, verkrampd door ijzige huivering...

Met al zijn wilskracht, al zijn jonge energie, weerstaat hij, vecht hij tegen die duistere neurotische begeerte...

Maar hij kan het niet ontvluchten, hij is gefascineerd, onbeweeglijk kijkt hij toe; het vlees kwijnt, verzwakt van moment tot moment, bezwijkt voor een dode vrouw, het hart ontwijkt de afschuw...

Hij voelt zich zwak, zonder kracht van zijn waanzinnig verlangen naar die afschuwelijke omhelzing.

Hij zal weldra bezwijken...

Haar lijden is onverdraaglijk deze wrede nacht...

Haar mannelijkheid revolteert tegen deze gruwelijke coïtus; zij wil slechts vluchten...

En hij blijft onbeweeglijk, met bezweet voorhoofd, gebalde vuisten...

Hij voelde zich sterk en mooi; hij wist zich heel jong en boven alles mannelijk, echt mannelijk. En zijn trots hief de gedachte op aan dit doods simulacrum van de liefde dat hem al meerdere keren had meegesleurd in de onuitsprekelijke afgrond van de wellust.

Hij jaagde, misselijk, de duistere fantasmagorie die uit zijn neurose geboren werd, weg die avond, toen hij daar tegenover die vrouw stond met haar ogen zonder angst en haar koude vormen onder het zachte laken, toen hij daar tegen die gruwelijke hersenschim triomfeerde, en die hem vernederde.

Hij probeerde met al zijn energie, met al zijn reeds onbewuste kuisheid, die nog diep in hem in leven was, probeerde hij dit gekmakende verlangen over te brengen op een nog levende vrouw - om het even welke...

Maar wat voor beelden zijn herinnering ook opriepen, onder de intense spanning van zijn wil, ze verbleekten en werden onpersoonlijk, terwijl het zien van deze dode vrouw hier, haar jonge trillende vlees, hem buiten zinnen bracht en hem ondanks zichzelf deed wegwijnen.

Het rood van de schaamte tegenover dit verval, kleurde zijn gezicht... Hij walgde van zichzelf, haatte zichzelf, in dit martelende uur.

Zijn blik gleed over het laken dat het lijk van het meisje bedekte, daaronder lag haar lichaam. En hij wist het; hij keek er dwars doorheen.

Maar hij wilde haar in werkelijkheid zien, haar lichaam en dat was onoverkomelijk.

Aldus, bezweek hij voor dat verlangen, vechtend nochtans tegen het morbide en schandelijke karakter ervan...

Met vreselijk bevende handen trok hij het laken weg en keek naar haar deerniswekkende lichaam dat zich voor zijn schaamteloze ogen etaleerde.

Hij voelde zich machteloos, hij voelde een rilling, lang en diep, in zijn triomferende vlees.

En hij viel op het blanke lichaam, hij klemde haar in een wilde omhelzing, pijnlijk, zijn tanden opeengeklemd, bibberend van een gruwelijke koorts...

Wanneer hij haar genomen had, niet eens haar koude voelde, voelde hij een ultieme wellustige rilling.

Met al zijn kracht gebruikte hij haar, nog eens en nog eens, alsof ze levend was, brandend, gek onder zijn strelingen, drukte hij zich tegen haar gespannen vlees, tegen haar de zachte en vuile warmte van die passieve minnares...

Overmant door een furieuze kanker van wellust, schreeuwde hij triomferend het grote halleluja van zijn almachtige neurose uit.

Hij, dol, verwilderd, voelde haar alsof ze levend was en ineenkromp onder zijn waanzinnige strelingen. Hoe meer hij haar nam, hoe meer hij dit voelde.

Hij drukte zich gewelddadig tegen haar, tot op het pijnlijke af, zijn lippen tegen die van zijn spookminnares, een ongevoelige overledene.

En opnieuw werd heel zijn lichaam overspoeld door een wellustige beving.

Zijn hoofd, met ogen wijd van genot, rustte zacht, smachtend, op de borst van de dode.

En zij, ver weg, levenloos, ongevoelig voor de vurige strelingen van de man die haar bezat ondanks haar dood, bleef uitgestrekt liggen, met haar hoofd naar het plafond, verdronken in vage schaduwen.

Haar dode ogen bleven dicht, zonder vreugde en zonder pijn, ondergingen ze deze monsterachtige coïtus; zij bleef passiever dan een minnares ooit, onder de machtige omhelzingen van een levend wezen, geweest zal zijn.

Bij het bleke krieken van de lentedag, rustten de overledene en haar slapende minnaar; zij, stiller dan ooit, reeds weggevlucht naar een onbekende duisternis; hij, voorbestemd om nog enkele jaren in de onpersoonlijke wervelwind van het eeuwige worden rond te cirkelen...

Gebruikte literatuur

Isabelle Eberhardt, *Écrits intimes*, Payot, 2003

Isabelle Eberhardt, *Sud Oranais*, Éditions Joelle Losfeld, 2003

Isabelle Eberhardt, *Amours nomades*, Éditions Joelle Losfeld, 2003

Isabelle Eberhardt, *Au pays des sables*, Éditions Joelle Losfeld, 2004

Annette Kobak, *Isabelle, een verslag van een gepassioneerd en paradoxaal vrouwenleven*, Rainbow Pockeets, 1991

Edmonde Charles-Roux, *Un désir d'Orient, La jeunesse d'Isabelle Eberhardt*, Grasset, 1988

Edmonde Charles-roux, *Nomade j'étais, Les années africaines d'Isabelle Eberhardt*, Grasset, 1995

Hanan Mounib, *Isabelle Eberhardt, la suspecte*, alfAbarre, 2010

Mireilla Tenderini, *Isabelle, amica del deserto, Viaggi, avventure, amori di una giovane asploratrice del Magreb*, O.G.E., 2010

Marie-Odile Delacour et Jean-René Huleu, *Le voyage souffi d'Isabelle Eberhardt*, Éditions Joelle Losfeld, 2008

5 Rekoefeningen

proloog

1 de geboorte

intermezzo (1)

2 de jeugd - villa neuve

intermezzo (2)

3 identiteit

intermezzo (3)

4 eerste keer algerije en dood

intermezzo (4) fin de siècle

5 terug in genève en dood

6 woestijnverlangen, seks en achterklap

intermezzo (5) de historie

7 de liefde en mystiek

8 gerechtigheid

intermezzo (6) van isabelle eberhard. mériéma.

9 marokko

intermezzo (7)

10 afscheid

evaluatie

X Het tijdperk van het niets

X Infernalìa

X Gebruikte literatuur

Isabelle Eberhardt, rekoefeningen ging bij Toneelgroep De Appel in première op 23 februari 2013 in Het Appeltheater in Den Haag.

Spel:

- a Judith Linssen
- b Isabella Chapel
- c Marguerite de Brauw
- d Nadia Amin

Regie: Judith de Rijke

www.toneelgroepdeappel.nl

Met dank aan Judith Wendel.

Deze tekst werd financieel mogelijk gemaakt door Stichting Vrienden van Toneelgroep De Appel

Judith de Rijke (Middelburg, 1969), schrijfster en regisseur, studeerde in 1995 af aan de regieopleiding van de Amsterdamse Theaterschool en regisseerde werk van onder meer Norèn, Shepard, Grunberg, Molière en Bernhard. Ze werkte o.a. bij de Toneelschuur, het Nationale Toneel, het Noord Nederlands Toneel, Tryater en HetPaleis. In 2004 richtte ze samen met dramaturg Judith Wendel Zoutwerken op, een productiekern waarin ze hun eigen voorstellingen produceren. In 2005 verhuisde De Rijke naar Londen en richtte zich vooral op het schrijven. Haar tekst *De Stille* werd unaniem verkozen door het Platform Theater Auteurs. In seizoen 2007-08 schreef ze voor het Zeeland Nazomerfestival en voor toneelgroep Suburbia. Na haar terugkeer naar Nederland regisseerde ze voor het Zeeland Nazomerfestival in 2010 haar tekst *Vlammenstad*, een tweeluik over muizen en soldaten. In 2011 regisseerde ze daar ook *Am Ziel* van Thomas Bernhard met o.a. Raymonde de Kuyper en Arnon Grunberg. *Wolfshuilen*, een tragi-komedie gaat eind 2013 bij Toneelgroep Maastricht in première.

www.zoutwerken.nl

Toneelwerk

Wolfshuilen - 2013

Zwaangezang - 2011

Vlammenstad - een drieluik over muizen, soldaten en een torenwachter - 2010

Busbanen en Ara's tranen - 2008

Sara en het Been - 2008

Vandaag geen Vis - een arsenicummonoloog - 2007

De Stille - 2007

I hung, was dead; in 99 seconds - 2005

Saltshakers - 2005

Salted, how they drank and kept on drinking - 2000

Pens - 1999

Zout - naar *Les vaisseaux du coeur* van Benoîte Groult - 1999

Het Vissekind - een hoekig polderdrama - 1998

De Zeeuwse Paloma - 1997

Alain Pringels (Lokeren, 1962), dramaturg, regisseur en vertaler-auteur, studeerde in 1986 af als klinisch psycholoog aan de UGent. In 1990 behaalde hij aan dezelfde universiteit een diploma theaterwetenschappen. Hij combineerde een aantal jaren zijn werk als theatermaker met een praktijk als psycholoog. Naast eigen theatergroepen (De Schizo's, Zwarte Meeuw en Unweeded Garden) werkte hij o.a. voor Malpertuis en Raamtheater. Als dramaturg en regisseur werkte hij bij NTGent, waarvoor hij enkele stukken van Shakespeare vertaalde (*Othello*, *De Getemde Feeks* en *Macbeth*), en zelf *Titanic* en *K, als een hond* (naar leven en werk van Kafka) schreef. Sinds 2004 is hij dramaturg bij Toneelgroep De Appel, hiervoor vertaalde hij *Orgia* (Pasolini), *Het Woud* (Ostrovski) en *Bacchanten* (Euripides). Hij schreef mee aan de theatermarathons *Odysseus* en *Tuin van Holland*. Hij is daarnaast medewerker van het virtuele tijdschrift voor cultuurkritiek *Alphaville*.

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boekwinkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een *abonnement*.

Een abonnement is te bestellen op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl